

KÖNYVISMERTETÉS

Vörös Könyv a Magyarországon kipusztult és veszélyeztetett növény- és állatfajokról

1979. szeptember 19-én Bernben írták alá azt az egyezményt, amely az európai vadon élő növények, állatok és természetes élőhelyeik védelméről szól. Az Európa Tanács akkori tagállamainak szerződése váltotta fel azokat a korábbi kétoldalú egyezményeket, amelyeket a természet- és környezetvédelem érdekében kötöttek. Az egyes tagállamokra bízta, hogy az Európára általánosan kötelező védettség mellett mely fajok, élőhelyek azok, amelyeket külön nemzeti törvényekkel kell védeni.

Most, hogy 1990. július 5-én hazánkban is kihírdették e nemzetközi egyezményt, különösen fontosnak tartjuk, hogy ezt megelőzően - számos országot követve - nálunk is megjelent a speciálisan hazai adatokat tartalmazó Vörös Könyv. "Nem tudományos mű, de a kutatási eredmények alapján tudományos igénnyel készült" - írja az előszóban Láng István akadémikus.

A kötet szükségességén különösen elgondolkozhatunk annak ismeretében, hogy a külföldön megjelent hasonló művek száma eléri a kétszázat, másrészt, hogy napjainkban a fajok pusztulása tízezerszer gyorsabb, mint az evolúció során azok létrejötte. Vagyis: évezredünk minden 24 órájában kipusztul egy-egy faj. (Ha az őserdők a jelenlegi ütemben fogynak, akkor a napi veszteség elérheti az öt-hat fajt is.) Ez azonban csak a jelenleg ismert kb. ötmillió fajt feltételezve igaz, mert bizonyos térségekben, mint például a trópusi övezetekben, a mélytengerekben, s részben a sarkvidékeken a kutatás az élőhelyek jelentős részét még nem tárta fel, nem írta le, nem határozta meg. Közöttük ezerszára lehetnek olyanok, amelyek az élővilág láncolatában jelentős helyet foglalnak el, s nélkülük - még ha lokalizáltan is -, de felborulhat az egyensúly. S ma még kevésbé tudjuk, hogy egy drasztikus ökológiai bomlás milyen katasztrófát okozhat.

A tizenegy szerző által írott kötet bevezetője után olyan, a mű kiadását, a védelem szükségességét indokló tanulmányok következnek, mint például, hogy mitől pusztulnak a fajok, miért van eltérés a védett és a Vörös Könyvben szereplő fajok száma között, mit tartalmaz a magyar kiadás, végül: a természetvédelem története hazánkban.

A kötet két nagy fejezete a kipusztult és védendő faunát és flórát mutatja be. Ezek használatához (az egyes fajok bemutatásához) útmutató ad eligazítást.

Mindkét részben a szerzők külön tárgyalják a kipusztult és a (reméljük, jónéhány csak átmenetileg) eltűnt, a kipusztulás közvetlen veszélyébe került, az aktuálisan, valamint a potenciálisan veszélyeztetett fajokat. Az állatvilágot tárgyaló két fejezetet (gerincesek és gerinctelenek) gazdag irodalomjegyzék zárja, s ugyanígy a növényvilág bemutatását is bibliográfia követi.

A szép kivitelű fekete-fehér és színes ábrák valamennyije grafikai munka. A színesek egy része a biotóppal, illetve a tápnövényekkel ábrázolja a rovarokat.

A közölt listák alapján izgalmas búvárkodásra van lehetőség: vajon előkerülnek-e valahonnan a kipusztultnak vélt fajok? Esély van rá, csak mind kevesebb, s arra is, hogy évek múlva valamennyi ma élő fajt felleljük. Ugyanis, mint ahogy a kötetben olvasható: "A Földön az utolsó 300 évben több, mint 200 emlős- és madárfaj halt ki. Ebből az utolsó 100 évben minegy 100 faj, tehát évente egy, az utolsó 50 évet véve alapul már 76 faj, vagyis évente másfél. További 550 faj jutott el rohamos állománycsökkenésével ahhoz a küszöbhez, melyet átlépve rövidesen a kipusztulás sorsára jut." S nem jobb a helyzet a növényeknél sem.

A hazai Vörös Könyv, amely a még korábbi Környezetvédelmi és Vízgazdálkodási Minisztérium, valamint a Magyar Tudományos Akadémia együttműködése révén jött létre az Akadémiai Kiadó gondozásában, nélkülözhetetlen kézikönyve minden közvetlenül vagy közvetve a természetes élőhelyhez, növényekhez, állatokhoz kapcsolódó, így többek között a közigazgatás, a mezőgazdaság, az erdőszet, az ipar és az oktatás szervezeteinek, dolgozóinak. Azért is ajánljuk figyelmükbe, mert a kötet mindennapos használatával megelőzhető számos olyan tevékenység, amelyet hazai és nemzetközi törvények szankcionálnak. De ezen túlmenően: emberi felelősségünk, hogy önmagunk, az emberi faj érdekében megtegyük azokat a lépéseket, amelyeket e könyv ajánl.

(Vörös Könyv. A Magyarországon kipusztult és veszélyeztetett növény- és állatfajok / szerk. Rakonczay Zoltán. Akadémiai Kiadó, Bp. 1990. 359 oldal, 898 ft.)

Dr.Tölgyesi József